

בתי המשפט

005668/04 א		בית משפט השלום ירושלים	
09/08/2005		כב' השופט טננבוים אברהם	
		בפני:	

בעניין:

1. נעמאן מחמד מחמוד ג' בארין
2. עותמאן ג' ברין
ע"י ב"כ עו"ד לקר שלמה

תובעים

נגד

נתבעים

1. רשות הטבע והגנים
2. ברייר דני – פקח הרשות
3. מדינת ישראל- משרד הביטחון
4. מדינת ישראל, משרד החקלאות היחידה לפיקוח על תנועת מוצרים מהחי והצומח ויישום הסכמים חקלאיים בין ישראל לאוטונומיה (פיצו"ח)
5. הר זהב ברוך – חוקר מרחב הדרום (פיצו"ח)
6. קרן יוסי – חוקר מרחב הדרום (פיצו"ח)
7. מדינת ישראל- משרד החקלאות – השרותים הוטרינריים
8. ד"ר אבן טוב בוריס
ע"י ב"כ עו"ד 1-2. עו"ד מירב שלמה ממשרד בלטר-גוט-אלוני
3-8. עו"ד יוספה מרגולין מפרקליטות מחוז ירושלים

פסק דין

הפרשה בקליפת אגוז

1. התובעים שייכים למשפחת רועי צאן המתגוררת מעברו השני של הקו הירוק, ואינם תושבי ישראל. ברשותם היה עדר כבשים שנתפס ע"י הנתבעים והובל לשחיטה. על עובדות בסיסיות אלו אין מחלוקת.

2. לפני חלקו הצדדים על שלוש נקודות עיקריות:

- היכן רעה העדר בעת שנתפס על ידי הרשויות הישראליות?

- - האם החוק מתיר ומסמיך את הנתבעים בסיטואציה שהייתה קיימת לתפוס את העדר ולשחטו בצורה בה נעשה הדבר?
- - האם התנהגות אנשי הרשות בעניין הייתה ראויה?

3. מסקנותינו בקצרה הן כי:

- - העדר חדר לתחום שטח ישראל מספר מאות מטרים (כשש מאות עד שמונה מאות מטרים לערך ואולי אף פחות).
- - החוק לא התיר לנתבעים לשחוט את העדר בנסיבות הנוכחיות. ההיתר לתפוס ולהשמיד בעלי חיים נובע מהרצון להגן על הציבור מפני מחלות. אך הסיבה האמיתית שהעדר הנוכחי נתפס ונשחט הייתה ללמד מוסר ולקח את כלל הרועים הפולשים משטחי הרשות לשטחי ישראל.
- - התנהגות אנשי הרשות עם התובעים לא הייתה ראויה מתחילתה ועד סופה.

4. לאור מסקנות אלו הרי השאלה היחידה שנותרה היא שאלת גובה הפיצוי המתבקש בה נדון בסיומו של הדיון.

ונעבור עתה לדיון במקרה בפרטיו.

התובעים, הנתבעים, והכבשים – רקע כללי למעורבים

5. התובעים נעמאן מחמד מחמוד ג'בארין ועותמאן ג'בארין הינם רועי צאן, תושבי כפר המערות ג'ינבה שבגדה המערבית (להלן: "ג'ינבה"). שטחי החקלאות והמרעה של ג'ינבה צמודים לשטח האש ולשמורת הטבע תל-קריות (להלן: "השמורה") מעברו השני של הקו הירוק. היות והבעלות היא משפחתית, יכוננו אלו מעתה "התובע".

6. נתבעת מס' 1, רשות הטבע והגנים (להלן: "רשות הטבע"), אחראית בין היתר על הגנת ערכי הטבע בשמורה ופיקוח על שמירתם. נתבע מס' 2, דני ברייר (להלן: "הפקח ברייר") עובד ברשות כפקח.

7. בקרבת מקום נמצא בסיס של יחידת הנח"ל שהגורם האחראי עליה הוא נתבע מס' 3 משרד הביטחון (להלן: "משהב"ט"). עד התביעה רס"ן סלומון(סלומון) ביצ'ה היה במועד האירוע מפקד פלוגה בבסיס זה (להלן: "קצין צה"ל" או "סלומון").

8. נתבעת מס' 4 יחידת הפיצו"ח (להלן: "פיצו"ח"), אחראית, בין היתר, לבצע פעולות פיקוח על תנועת מוצרים חקלאיים באזורי קו התפר שבין הרשות הפלסטינית ושטחי מדינת ישראל. נתבע מס' 5, ברוך הר זהב (להלן: "הפקח הר זהב"), ונתבע מס' 6, יוסי קרן (להלן: "הפקח קרן") הינם פקחי מרחב דרום, בעלי סמכויות חקירה, העובדים ביחידת הפיצו"ח. מר נפתלי דדון (להלן: "מר דדון") הינו מנהל מרחב דרום באותה יחידה.

9. נתבעת מס' 7, הלשכה הווטרינרית המחוזית – באר שבע (להלן: "הלשכה הווטרינרית"), אחראית, בין היתר, על הטיפול בבעלי חיים על פי הוראות פקודת מחלות בעלי חיים (נוסח חדש), תשמ"ה – 1985 (להלן: "הפקודה"). נתבע מס' 8 ד"ר בוריס אבן טוב (להלן: "הווטרינר") הינו עובד הלשכה הווטרינרית. עד ההגנה ד"ר משה חיימוביץ הוא מנהל השירותים הווטרינריים במשרד החקלאות (להלן: "חיימוביץ" או "מנהל השירותים").

אירועי יום התפיסה

10. ביום 26.3.03 בסביבות השעה 14:30 או בסמוך לכך, רעה התובע את עדרו במקום שעליו יש מחלוקת ואת מקומו המדוייק נקבע מאוחר יותר. בשלב מסויים הגיעו למקום חיילי הנח"ל ואחריהם הפקח ברייר שהגיע למקום לאחר שהודע לו טלפונית על ידי הקצין סלומון. כן הגיע צוות מג"ב למקום שתפקידו היה לטפל ברועים.

11. הפקח ברייר הזעיק את אנשי יחידת הפיצו"ח ולמקום הגיעו הפקחים ברוך הר-זהב ויוסי קרן ואחריהם הגיע מנהל המרחב מר דדון. מר דדון התייעץ טלפונית עם הווטרינר בוריס אבן-טוב וקיבל ממנו הוראה להעביר את הצאן לבית המטבחיים מרבק באיזור התעשייה בבאר – טוביה. נציין כי הרועים היו במקום ואין חולק (אפילו לדברי מר דדון בסעיף 7 לתצהירו) כי הללו פנו לדדון ואמרו לו שהעדר בבעלותם. הללו התבקשו להגיע יום למחרת למחסום תרקומיא לחקירה, ועל מה שנאמר או לא נאמר בשיחה ביניהם למר יוסי קרן ומר דדון יש מחלוקת.

12. העדר עצמו הובל בפרק זמן של שעתיים שלוש (עדות הפקח הר-זהב עמ' 86 שורות 23-28 לפר') לקרבת הבסיס, הובאו משאיות והוא הובל לבית המטבחיים בבאר-טוביה.

13. העדר נשחט בין הימים 28.3.03-3.4.03. כפי שהסביר בתצהירו ובעדותו לפני מר בנצי כהן – מנהל בית המטבחיים, לטענתו העדר היה במצב לא משופר ולא היו עליו קופצים. זו הסיבה שנשחט באופן איטי והמחיר שהתקבל עליו היה מזערי. על פי רישומי בית המטבחיים, נשחטו 242 כבשים פלוס עיזים פלוס טלאים. סה"כ התקבלו כארבעים וארבעה אלף שקל עבור הכבשים ומהם קוזו 31,460 ש"ח דמי אגרת שחיטה והוצאות בית המטבחיים.

14. עוד קודם לכן, ביום 27.3.03 ערך והגיש יוסי לבית משפט השלום באשדוד בקשה להורות על חילוט הכספים שיתקבלו בעקבות שחיטת העדר ומכירת הבשר. בבקשה צויין כי המשיב הוא "אלמוני" כלומר כי בעל העדר אינו ידוע או שלא ניתן לזהותו. זאת בעת שהתובע, שזהותו ידועה, המתין ליוסי במחסום תרקומיה באותה שעה ממש. בסופו של דבר דחתה כב' השופטת רובין לביא מבית משפט השלום באשדוד את ה"בקשה להורות על חילוט כספים" מהטעמים המפורטים בהחלטה בב"ש 685/03.

15. בעקבות האירוע גם נפתחה חקירה של יחידת הפיצו"ח, בסיומה ניתנה לתובע הודעת קנס אזרחי לאור הפרת הוראות הפקודה, כאמור לעיל. זאת משום שישנם תנאים לגבי סימונים ותנאים אחרים שלא מולאו בעדר זה.

16. לטענת התובעים, נותרו מספר עשרות טלאים בני יומם אשר רובם הגדול מתו בהעדר חלב אם, מקור המזון היחיד המתאים לטלאים.

היכן רעה העדר כשנתפס? והתשובה, בשטח ישראל אך קרוב מאוד לקו הירוק

17. המחלוקת העובדתית החשובה ביותר הינה האם עדרו של התובע היה כבר בתוך שטחה של מדינת ישראל כאשר הגיעו אליו החיילים. כאמור באי כוחם המלומדים של הנתבעים העלו טענות משפטיות שונות בנקודה זו בהן השתק פלוגתא, הודעת חוץ והודאת בעל דין. בין השאר הסתמכו על ב"ש (שלום אשדוד) 685/03 משרד החקלאות נ' נעמן ג'באריין (להלן: "פסה"ד באשדוד"), בו קבעה כב' השופטת ר. לביא ממצא פוזיטיבי ולפיו "בתאריך 26.3.03 זוהה ע"י צה"ל עדר כבשים שמקורו משטחי יהודה ושומרון שחצה את קו התפר לתחום מדינת ישראל אל השטח המוכרז שמורת טבע. העדר נתפס ע"י חיילים שהיו במקום וכן ע"י פקח של רשות הטבע והגנים".

18. אינני סבור כי ההחלטה בב"ש זה קשורה להשתק פלוגתא ובוודאי לא לכך התכוונה כב' השופטת רובין. מעבר לכך, עומד לפני חומר ראיתי רב יותר לאין שיעור משעמד בשעתו בפני כבוד השופטת רובין לביא, ויחד עם זאת, המסקנה הסופית נשארה בעינה. לאור כל הראיות והעדויות שהובאו לפני הגעתי למסקנה חד משמעית לפיה עדרו של התובע אכן היה כבר בתוך שטחה של מדינת ישראל כאשר הגיעו אליו החיילים. אציין את הראיות העיקריות שהובילו לממצא פוזיטיבי זה.

19. העדויות מטעם הנתבעים אינן משאירות מקום לספק באשר למיקום העדר. נפתח בעדותו האמינה עלי של רס"ן סלומון ביצה' (בזמן האירוע סרן), אשר שימש כמ"פ בבא"ח נח"ל שבאיזור תל ערד בעת האירועים נושאי התביעה.

20. רס"ן סלומון מתאר כי נתקל במהלך שירותו בבסיס בתופעה מתמשכת של כניסת עדרים לתוך שטחי האימונים של צה"ל, בעיקר בשבתות, וכי החיילים נהגו לגרש אותם מן האיזור (סעיף 3 לתצהירו, וכן ר' עדותו בפרוטוקול בעמ' 63, ש. 13 ואילך).

21. באופן פרטני הוא מתאר, כי ביום 26.3.03 בסביבות השעה 15:00 התקשר אליו הסמג"ד והודיע לו, כי רועים עדרים בתוך שטח האש של הבסיס. הוא מתאר כיצד נסע לכיוון, ובמקביל הקפיץ כיתת כוננות. רס"ן סלומון מוסיף ומתאר, כי לא ראה כל עדרים בשטחי האש, אך לעומת זאת, הבחין בשלושה גושים של עדרים הרועים בתוך שמורת העתיקות של תל קריות (סעיף 4 לתצהירו). בהמשך הוא מתאר כי חלק מכיתת הכוננות רדפה אחרי הרועים והעדרים ותפסה חלק מהעדר שנמלט שהיה במרחק של כ-300 מ' מן השמורה, ועדיין בשטח ישראל.

22. רס"ן סלומון מכיר את נקודות הציון שבשטח האיזור: הוא מודע לקיומו של שטח אימונים נוסף (ש.א. 918) וכן למיקומו של הכפר ג'ינבה. הוא שולל בפירוש את הטענה כי העדרים רעו באיזור הכפר ג'ינבה או בסמוך לו, כטענת התובע (ר' סעיף 9 סיפא לתצהירו). לעומת זאת, כפי שציין, מיקומו של הקו הירוק (שאיננו מסומן בשטח), לא היה ברור לו די צרכו בעת שמסר את עדותו הראשונה, ולכן ציין את שציין בגליון גביית העדות הראשון. יחד עם זאת, ומשערך סיור נוסף במקום, בנוכחות הפקח דני, הובהר לו מיקומו של הקו הירוק (סעיף 10 לתצהירו, ר' גם עמ' 62 לפרוטוקול בש. 22 וש. 28, וכן עמ' 65 ש' 22).

23. רס"ן סלומון מציין כי בכל מקום שציין את המילה "שמורה" התכוון למעשה לאיזור ה"עתיקות" בשמורה, כיוון שהוא לא יודע במדויק מהם גבולות השמורה (ר' פרוטוקול הדיון בעמ' 67, ש. 25, ר' גם עמ' 68 בש. 21, ר' בעמ' 72 ש. 29) על כן לכל היותר רדפו חיילי כיתת הכוננות אחר הכבשים למרחק של כ-300 מ' מאיזור העתיקות, דהיינו בתחום שטח השמורה אשר בשטח ישראל.

24. גם בגליון גביית העדות של רס"ן סלומון מיום 26.3.03 (שצורף לתצהירו וסומן א') הוא מציין כי "במקום זיהינו חמישה רועים עם צאן יורדים מהעתיקות עצמם לכיוון צפון מזרח" (ר' ש. 4 לגליון. בהמשך בש. 7 הוא מציין, כי שניים מהרועים נמלטו). ר' גם עמ' 65 לפרוטוקול בש' 9 שם הוא מציין כי "כשהסתכלתי לעתיקות וראיתי את העדרים...ברגע שראיתי את העדרים בעתיקות התקשרתי לדני ברייר". ור' גם עמ' 73 לפרוטוקול בש. 20 שם הוא מציין "העדר שדיברתי עליו היה ממש בצמוד לעתיקות, היו אוכלים עשב שם".

בעדותו מציין רס"ן סלומון:

ש. אתה אומר שהעדר התרחק 300 מ' מהשמורה
ת. אני התכוונתי לעתיקות זה האיזור שהייתי בו
ש. לכיוון צפון העדר ברח?

ת. כן" (עמ' 68 ש. 19 ואילך)

ובהמשך:

"ת. חלק מהעדדים היו בתוך העתיקות. חלק מהם ברחו וחלק עדיין היה בתוך העתיקות. חלק מכיתת הכוננות נשארה איתי בתוך העתיקות. חלק מהעדדים תפסתי בעתיקות עצמן. ש. למיטב שיפוטי, החלק שברח הספיק להתרחק יותר מ- 300 מ' ת. לדעתי, לא"

...

ש. כשאתה אומר שמפקד כיתת הכוננות נועם התרחק והביא עדרים מתוך שטחי הגדה, זה אומר המרחק של ה 300 מ' שאתה מדבר עליו ת. כן. אותם 300 מ' צפונה" (עמ' 74 לפרוטוקול ש. 3 ואילך)

25. רס"ן סלומון המשיך וציין כי אחד הרועים, שנמלטו קודם לכן, חזר למקום וניסה להוביל את העדר אחריו, תוך שהוא קורא למשפחתו לסייע לו בהשבת העדרים (סעיף 7 לתצהירו). את אחד הרועים זיהה במהלך הדיון כעיסא יונס אבו עראם (ר' פרוטוקול הדיון בעמ' 70 ש. 17)

26. גם עדותו האמינה של הפקח דני עולה בקנה אחד עם עדותו של רס"ן סלומון. בתוקף תפקידו מסייר הפקח דני באיזור שמורת הטבע. הוא מציין בתצהירו כי עדרים משטחי יהודה ושומרון חוצים באופן תדיר את קו התפר לשטחי שמורת הטבע ושטחי האש הצבאיים הסמוכים. הוא מדגיש את העובדה כי הרעייה ללא היתר בשטחי השמורה היא הרסנית ולעיתים אף יוצרת נזקים בלתי הפיכים, אך הרועים הפלסטינים מעדיפים לרעות בשמורה על פני פגיעה בשדותיהם או שדות שכניהם הזרועים בחיטה, שעורה וכיוב'.
וכיוב'.

27. הפקח דני מתאר את שיטת הפעולה המתוכננת של חציית העדרים ואת העובדה כי חצייה כאמור איננה אקראית והיא נעשית במודע לעובדה שהקו הירוק נחצה. (סעיף 5 לתצהירו) הוא מתאר כיצד הרועים מעמידים מספר אנשים שישמשו כתצפיתנים וכמודיעים שיזהירו אותם, עת אחד מגורמי הפיקוח או גורמי הביטחון מתקרבים לנקודה בה הם רועים. את העובדה, כי במרבית המקרים מוזהרים הרועים "בזמן" ונסים עם עדריהם חזרה לשטחי הגדה (סעיפים 6-7 לתצהירו). הפקח דני מציין כי במקרה והעדר חצה את הקו הירוק חזרה לשטחים לא תופסים אותו, כי טמונה בכך סכנה. (עמ' 50, ש' 18). הוא מדגיש כי הוא יודע במדויק היכן מצוי הקו הירוק (עמ' 51, לפרוטוקול בש. 1).

28. אשר למקרה נושא האירוע, מתאר הפקח דני כי קיבל דיווח מן הצבא על עדר הרועה בתוך השמורה ונסע מיד למקום. הוא מתאר כי תוך כדי נסיעה ראה את העדר בתוך השמורה (ס' 9 לתצהירו, ר' גם עמ' 42 לפרוטוקול, ש. 10). הוא מתאר, כי עם הגיעו למקום ריכז יחד עם החיילים את העדר בתוך השמורה, ובמקביל דיווח לאנשי יחידת הפיצו"ח, כי עדר שאינו מסומן רועה בשמורה. בדו"ח הפעולה שרשם הפקח דני (שצורף לסיכומים) ביום האירוע הוא מציין כי לאחר האירוע נסע ביחד עם רס"ן

סלומון כדי לראות את המיקום של העדר, וכי העדר נמצא בתוך שמורת הר עמשא בתוך תחומי מדינת ישראל.

29. טענת התובע שונה לחלוטין. לשיטתם, ביום 26.3.03 בסביבות השעה 14:30 או בסמוך לכך, כאשר חג הפסח בפתח, רעה התובע את עדרו המונה כ-250 כבשים ועוזים מהן כ-72 הרות, במרחק של כ-1.5 ק"מ מחוץ לתחום מדינת ישראל. בשעה 15:00 או בסמוך לכך, בעוד התובע משגיח על העדר, הבחין בכוח נח"ל הרודף אחר כבשים השייכים ככל הנראה לבדואים תושבי ישראל ואשר רעו בשטח השמורה. הכבשים בבדיחתם מהחיילים, נפוצו הן לשטח ישראל והן לעבר גבעות בקרבת ג'ינבה.

30. הפקח דני וכמה חיילים ניגשו אל התובע, אשר כל אותה העת צפה במתרחש מרחוק, והורו לו להתלוות אליהם. התובע הצביע בפני הפקח דני על כך שעדרו רועה בוואדי בו הוא נמצא ובמרחק מאות מטרים משם נמצאים העדרים האחרים שאחריהם רדף הכוח. למרות זאת, החלו החיילים מיחידת הנח"ל להעביר את עדרו של התובע מתוך שטח הגדה המערבית לתחום ישראל. אל הנוכחים הצטרפו אנשי הפיצו"ח, וכוח מג"ב (הכל כמופיע בתצהירו וכן בפרו' עמ' 21-23).

יצויין כי גרסתו זו שונה לחלוטין מגירסת הקצין סלומון ואני דוחה אותה על הסף.

31. כאמור, לאור כל הראיות והעדויות שהובאו לפני הגעתי למסקנה חד משמעית לפיה עדרו של התובע אכן היה כבר בתוך שטחה של מדינת ישראל כאשר הגיעו אליו החיילים. אולם יש לזכור כי מדובר במאות מטרים בודדים אפילו לשיטת התביעה. אינני קובע מסמרות באשר למרחק משום שעדר מורכב מכבשים הנמצאות כל אחת בנקודה אחרת ויכולות להתפרש על שטח לא קטן. מעבר לאלו, הרי לכל הדיעות לא קיים קו גבול ברור ו/או סימון חד משמעי ואפילו הקצין עצמו לא ידע היכן בדיוק עובר הקו הירוק. אך המסקנה הסופית היא שהעדר נמצא כמה מאות מטרים בתוך שטח ישראל.

האם במקרה שלפנינו הייתה הוראת הוטרינר להשמדת העדר סבירה? (והתשובה לא ולא)

32. הבסיס הנורמטיבי לענייננו נמצא בפקודת מחלות בעלי חיים [נוסח חדש], התשמ"ה - 1985 ולצורך הנוחיות גרידא נצטט את קטעי הסעיפים העיקריים מתוך הפקודה, עליהם מסתמכים הצדדים:

1. הגדרות (תיקון: תשנ"א)

בפקודה זו -

"בעל" - לענין בעל חיים, גוויה, רפד, פרע או מספוא - כל אדם שהוא:

(1) בעלם, בשלמות או חלקית, או המציג עצמו ככ;

(2) שלוחו של אדם כאמור;

(3) המחזיק בהם או מי שיש לו טובת הנאה בהם, שליטה או פיקוח עליהם או סמכות לעשות בהם...

7. המתח בעלי חיים נגועים (תיקון: תשנ"א)

רופא ומרינר ממשלתי רשאי להורות לבעלו של בעל חיים נגוע במחלה להמיתו או לגרום להמתתו, מיד או תוך זמן שיציין, והוא הדין כשבעל חיים היה במגע עם בעל חיים כאמור או כשהיה חשוף בדרך אחרת להידבקות במחלה או לזיהום ממנה או כשהרופא חושד כי הוא נגוע במחלה.

26. סמכות תפיסה (תיקון: תשנ"א)

(א) כל רופא ומרינר ממשלתי, מפקח או שומר רשאי לתפוס ולבדוק כל בעל חיים, ... שביחס אליו הוא חושד כי נעברה עבירה על פקודה זו או על הוראות ביצוע, ורשאי הוא לצוות על החזרתם לאזור או למקום שהוא חושד כי ממנו הועברו שלא כדין, או להעבירם לכל מקום ולעכבם בו בכפוף לצו מאת שופט בית משפט שלום...

24. סייג לתביעה

לא תהיה עילת תביעה נגד המדינה או נגד עובד מעובדיה על מעשה שנעשה בתום לב לפי הוראות פקודה זו או לפי הוראות ביצוע.

33. מטעם הנתבעים העיד ד"ר חיימוביץ, האחראי על השירותים הוטרינריים וטענותיו פשוטות הן. לאור המצב הקיים כיום בשטחי הרשות, הרי אחוז גבוה מכל העדרים איננו מחוסן. הוא העריך כי רק ארבעים אחוז מהעדרים מחוסנים כיאות וגם המחוסנים אינם בעלי סימון פרטני ורישומים כמתחייב בחוק. גם כשהעדרים מחוסנים לא ניתן לסמוך על החיסון ו/או על המגדלים וממילא כל בעל חיים משטחי הרשות חשוד כחולה ומסוכן. אפילו בעל חיים אחד שכזה יכול לגרום לתוצאות הרוות אסון לחקלאות בישראל. ד"ר חיימוביץ העיד בלהט לפני על כך שמספיק שעז או כבשה תטיל את מימיה על צמח שאותו תאכל עז אחרת על מנת להפיץ מחלות וכן הלאה. הוא הסביר לבית המשפט שעצם הטיוול של עדרים שכאלו על שטח מצומצם יכול לגרום להפצת המחלה דרך הצמחיה ועוד.

34. כשנשאל ד"ר חיימוביץ האם עדיף גירוש עדר כזה חזרה לשטחי האוטונומיה או לקיחתו להשמדה הסביר שבדרך כלל כשמדובר במרחק קצר עדיפה כמובן הוצאתו משטח ישראל מאשר לקיחתו להשמדה. זאת משום שבדרך להשמדה עובר העדר מרחק גדול שבו יכול הוא לעיתים להזיק. הוא הסביר לבית המשפט כי משחקים אלו של גירושים הם עניין יומיומי ובלשונו "זה קורה יום יום שמגרשים אותם. אני מכיר את המשחק כבר 30 שנה" (פר' עמ' 57 ש' 27).

35. נציין כהערת אגב כי הנחייתו זו של ד"ר חיימוביץ הייתה ידועה. כשנשאל הפקח יוסי קרן אם הוא מכיר את הנחייתו המפורשת של ד"ר חיימוביץ "שאם עדר נמצא קרוב לקו הירוק, צריך לגרש אותו מעבר לקו הירוק..." השיב (עמ' 99 ש' 10-7).

"ידועה לי כן אבל אני לא יודע מתי יצאה
ש. ההוראה הזו מוכרת לך?
ת. כן"

36. כלומר התפיסה היתה לכאורה תוך הפרת ההנחיות והנוהלים שהוציא מנהל השירותים הוטרינריים, נוהלים שאנשי יחידת הפיצו"ח הכירו היטב או לפחות היו אמורים להכיר ולפעול על פיהם.

37. במקרה שלפנינו הצהיר ד"ר חיימוביץ בסעיף 8 לתצהירו כי:

"ביום 26.3.03 פנה אלי ד"ר אבן טוב... והודיע לי כי יחידת הפיצוח נקראה למפל בעדר צאן גדול שאינו מסומן ומחוסן כדין אשר מקורו בשטחי יו"ש ואשר נמצא רועה בעומק שטח מדינת ישראל... בהתייעצות עמי אישרתי את החלטתו של ד"ר אבן טוב להורות על העברתו של הצאן לבית המטבחים "מרבק" לשם שחיטת הצאן..."

38. אלא שעדותו של ד"ר חיימוביץ הפכה להיות מגומגמת משהו כשהתבררו לו העובדות כהויות. בעיקר כאשר התברר לו כי לכל היותר מדובר על מרחק של שמונה מאות מטרים מהקו הירוק (וסביר שהרבה פחות). עוד יותר גמגם לפני כאשר התברר לו כי העדרים נלקחו רגלית במשך שעותיים שלוש לתוך עומק שטח מדינת ישראל (2-3 ק"מ) ורק משם הובלו במשאיות לבית המטבחים. באי רצון אף השיב לשאלת ב"כ התובעים כי הליך זה מזהם יותר שטח וגורם יותר נזק בריאותי מאשר תועלת (פרי' עמ' 61 ש' 20-25).

39. כשהתבקש לרדת לפרטים לפנינו, השיב לי כי שמונה מאות מטרים שאותם עבר העדר הם מרחק שבעטיו יש להחרים ולהשמיד את העדר, בעוד שמרחק של מאתיים מטרים זהו מרחק מספק על מנת לגרשו חזרה לשטח ממנו הגיע. אך גם דבריו אלו נאמרו בשפה רפה ולא אוסיף בכך.

40. בתצהירו התייחס ד"ר חיימוביץ לכך שעדר מסוכן לכאורה נלקח לשחיטה בבית מטבחים המשמש שאר עדרים. בתצהיר נטען כאילו יש פרוצדורה מיוחדת לעניין מקרים אלו. אולם בפועל כפי שהסתבר לא ננקטו כל נהלים כאילו מדובר "בעדר בסיכון" והעדר נשחט כמו כל עדר אחר.

41. כל זה מעורר תמיהה. אם מדובר אכן בעדר נגוע או אפילו חשוד כנגוע במחלת הפה והטלפיים או במחלת מקנה מסוכנת אחרת, האם המקום הראוי להמתתו הוא בית המטבחים הצפוף והגדול במדינה? וזאת בימים שלפני חג הפסח שבו כידוע רבים נוהגים לאכול בשר כבש דווקא??

42. העיד לפני מנהל בית המטבחים מר כהן מ"מרבק" כי העדר שהגיע ל"מרבק" ביום 26.3.03 בשעות הערב היה מיועד מלכתחילה לשחיטה. הוא אף העיד כי העדר נמכר לסוחר הבשר עוד טרם נשחט. הכנסת העדר לבית מטבחים לשחיטה מחייבת היתר בכתב מאת רופא וטרינר (ע' 78 ש' 7,7 וכן ש' 22-27). כלומר אם ניתן היתר כזה ברור שלא היה כל חשד שהעדר נגוע, ואם היה חשד הרי שהעברת העדר ל"מרבק" עלולה היתה לגרום לפגיעה חמורה בבריאות הציבור, פגיעה שכל המעורבים היו אמורים לדעתה. עוד יש לציין כי העדר לא נשחט בפעם אחת אלא בתקופה של עשרה ימים כאשר כל פעם נשחט חלק אחר מהעדר. בינתיים, יתרת העדר מואכלת ומושקית בבית המטבחים והכל בסמיכות ויחד עם בהמות אחרות (פרי' עמ' 77 ש' 28-29). נדגיש כי העד העיד בפירוש שהעדר לא נשחט שחיטה סניטרית כי אם שחיטה רגילה שברגילות (פרי' עמ' 79 ש' 18-22).

43. המסקנה מכל אלה ברורה היא והיא כי הנתבעים פעלו בחוסר סבירות קיצוני ושלא בתום לב. המהלך הנכון מבחינת שמירה על בריאות הציבור במקרה שלפנינו היה סילוקו לעבר הגדה ולא הובלתו בתחום ישראל והעברתו לשחיטה בבית מטבחים. דווקא הובלתו ל"מרבק" סיכנה

הרבה יותר את בריאות הציבור. לא רק זאת, אלא שלקחתו להשמדה ולשחיטה נעשתה שלא בתום לב. אדגיש כי אין מדובר בטעות של שיקול דעת אלא בחוסר תום לב מובהק ולא אוסיף בכך.

44. היות וזוהי מסקנתי העובדתית, אין מקום להתפלפל בשאלה האם מוסמך וטרינר להורות על השמדה ללא שהורה לבעלים להשמיד את העדר, ושאר טענות שהעלו הצדדים. כן אין מקום לדון בשאלה האם יש הגנה לנתבעים משום שאין להם לאור העובדה שאין פה טעות אלא חוסר תום לב.

התנהגות הנתבעים לאחר שנתפס העדר

45. אין לי אלא להתפלא על התנהגות הנתבעים לאחר שנתפס העדר. הכלל הוא כי הרשויות צריכות להיות נקיות בכל מעשיהם. רשות ציבורית איננה מעלימה ו/או מסתירה את מעשיה אלא מכריזה עליהם בריש גלי. ברגע שאמרו התובעים למפקח קרן ולמנהל המרחב דדון כי הם בעלי העדר היה על קרן ודדון להודיעם על כוונותיהם ללא כחל ושרק. דהיינו, להודיעם כי העדר נלקח כעת להשמדה על פי הוראת רופא וזכותם לפנות לעורך דין ולבית המשפט אם ברצונם להתנגד לכך.

46. טיעוניהם לפני כאילו לא הייתה לתובע תעודת זהות ו/או כאילו לא היו משוכנעים בבעלותו עקב דברים שאמר מוטב היה להם שלא ייאמרו. במקום זאת, הוזמן (לטענתם) התובע לחקירה למחרת היום במחסום תרקומיא שם המתין ארבע שעות לקרן בעוד הלה רץ לבית משפט לבקש לחלט את הסכומים שיתקבלו מהשחיטה.

47. אציין כי התובע טען לפני שנאמר לו במפורש ע"י קרן כי אם יביא אישור וטרינרי הרי הוא יחזיר לו את העדר ואף טען שהביא מספר אנשים למחרת על מנת לקחת את העדר. אולם אפילו בלא זאת הרי התנהגותם של קרן ודדון ראויה לגינוי. אדגיש שוב כי כבר ברגע תפיסת העדר היה עליהם להודיע לאלו שטוענים כי הם בעלי העדר על האפשרויות החוקיות העומדות לפניהם ולא נוסף בכך.

48. באשר לוטרינר אבן-טוב הרי תמהני מדוע לא בירר בדיוק היכן נתפס העדר, מה המרחק ממקום התפיסה לגבול, וכן הלאה. ההוראה הגורפת לשלוח את העדר ישירות לשחיטה הייתה מוגזמת בנסיבות העניין וגם כאן לא נוסף בכך.

49. לסיכום פרק זה אציין כי התנהגות אנשי יחידת הפיצו"ח לאחר תפיסת העדר לא הייתה נאותה. קשה להשתחרר מהרושם שלפחות חלק מהתנהגותם של קרן ודדון נבע מנסיונם למנוע מהתובעים לממש את זכויותיהם ובית המשפט לא יכול להתייחס בסלחנות להתנהגות מעין זו.

50. התובעים תבעו שמונה נתבעים המתחלקים לשתי קבוצות. הקבוצה הראשונה היא רשות הטבע והגנים ופקחה מר דני ברייר. הקבוצה השנייה שייכת לעובדי המדינה על משרדיה השונים. ונעבור על נתבע נתבע.

51. נתבעים 1-2 רשות הטבע והגנים והפקח מטעמה מר דני ברייר נהגו כחוק. אשר לכן, אין כל מקום לתביעה נגדם והיא נדחית. קיימת סמכות עיכוב לפי סעיף 59(א) לחוק גנים לאומיים, שמורות טבע, אתרים לאומיים ואתרי הנצחה, תשנ"ח-1998. בכל מקרה, ברגע שהגיעו אנשי יחידת הפיצוח, יצא הפקח מהתמונה. בנסיבות העניין אין כל מקום להוצאות. אציין רק כי הופתעתי שהפקח לא היה מצוייד במצלמה. מצלמה דיגיטלית איננה כלי מותרות ואם הייתה בידיו כזו, והיה משתמש בה בשלב הראשוני, היו נחסכות שאלות רבות אחרות מאיתנו.

52. נתבעת 3 מדינת ישראל – משרד הבטחון. הקצין וחיליו נהגו כשורה ואין כל מקום לפסוק כנגדם הוצאות. נכון הוא שישנה שאלה של סמכות החיילים לפעול כשוטרים ולאסוף את הכבשים, אך מכאן ועד פסיקת הוצאות כנגדם רחוקה הדרך.

53. נתבעת 4 יחידת הפיצוח – הרי עובדי יחידה זו יוסי קרן ודודן פעלו שלא כשורה וממילא אחראית היא.

54. נתבע 5 ברוך הר-זהב חוקר מרחב דרום. מסתבר שחוקר זה לא ראה את בעלי העדר בשום שלב ואיש לא ניגש אליו. אשר לכן, אין מקום לטענה כנגדו. מה גם שהתובעים העידו כי פעם ראשונה ראו אותו בקלטת הוידאו. היה עליו אולי לנסות לברר טוב יותר מיהם הבעלים, אך אין די בכך כדי לקבוע את אחריותו.

55. נתבע 6 החוקר יוסי קרן. על התנהגותו של זה כבר נכתב, והוא אישית אחראי על הנזקים שגרמו.

56. נתבעים 7 ו-8 מדינת ישראל השירותים החקלאים, והוטרניר בוריס אבן טוב. התנהגות הנתבעים לא הייתה כשורה כפי שצויין.

57. אשר לכן, דוחה את התביעה כנגד נתבעים 1 ו-2, ונתבע 5, ומקבל את התביעה כנגד נתבעים 3-4-6-7-8. לא פירטתי את חלוקת האחריות בין נתבעים אלו משום שהמדינה ממילא הודיעה כי היא עומדת אחריהם. אולם לולא הייתה עושה זאת, הייתי קובע 70% אחריות ליחידת הפיצוח ו- 30% אחריות לשירותים הוטרניריים.

גובה הפיצויים

58. יש לכאורה שני סייגים לפיצויים המגיעים לתובעים אך שניהם אינם רלוונטיים לענייננו ונסביר בקצרה.

סעיף 17(ג) לפקודה קובע סייג לפיצוי:

17. סייג לתשלום פיצויים [תיקון: תשנ"ה]

...

(ג) לא ישולמו פיצויים בשל בעל חיים שהומת לפי הוראות פקודה זו, אם לדעת מנהל השירותים הווטרinariים הפר בעליו את הוראות הפקודה, או הוראת ביצוע או לא נקט אמצעים הנדרשים לשם מניעת הידבקות בעל-חיים במחלה כפי שהורה מנהל השירותים הווטרinariים, והצורך בהמתת בעל החיים נובע מאי קיום ההוראות האמורות.

אולם לא מתקיים תנאי מרכזי להחלת הסייג והוא: "והצורך בהמתת...נובע מאי קיום ההוראות". כפי שהוסבר לעיל, מטרת השחיטה במקרה זה שונה במאוד מזו המוצהרת. לכן אין להפעיל את הסייג במקרה זה, והתובע זכאי לפיצויים.

סייג שני מופיע בסעיף 24 הקובע:

24. סייג לתביעה

לא תהיה עילת תביעה נגד המדינה או נגד עובד מעובדיה על מעשה שנועשה בתום לב לפי הוראות פקודה זו או לפי הוראות ביצוע.

אולם כפי שקבעתי, לא נעשו בו מעשים בתום לב וגם דינו של סייג זה להעלם.

59. בהתחשב בכך שזהו עיסוקו ופרנסתו היחיד של התובע ובני משפחתו, עולות מדברי התובע סתירות שונות ותמוהות לגבי מספר ראשי הצאן. בעת שפנה התובע לנפתלי דדון, ציין בפניו כי יש לו 150 כבשים, מתוכם 120 גדולים ו-30 קטנים. לעומת זאת בתצהירו טען כי רעה ביום האירוע 250 כבשים ועיזים. בכתב התביעה מציין התובע כי היו לו 28 עיזים בלבד, ואילו במהלך עדותו הגיע מספרן ל-40 (עמ' 22 לפרוטוקול, ש' 25); בכתב התביעה טוען כי איבד 133 כבשים נקבות בעוד שבבית המשפט עלה מספרן ל-196 כבשים נקבות (עמ' 23, ש' 25 לפרוטוקול); לגבי הטלאים טען כי אבדו לו 52 טלאים ואילו בעדותו מסתפק ב-30 טלאים בלבד (עמ' 23 לפרוטוקול, ש' 26).

60. מעבר לכך, לאור עדויות החיילים הרי יתכן מאוד שהיו מספר עדרים של רועים שונים באיזור כך שיתכן ואין מדובר בעדר ספציפי אחד ומכאן הבלבול במספרים. יתכן כי העדר שייך לא רק לתובע

אלא גם לאחרים. בכל מקרה, המספר הברור ביותר הוא מספר ראשי הצאן שנשחטו. אשר לכן יחושבו הפיצויים על בסיס 242 ראשי צאן.

61. מתוכם 133 כבשים נקבות (מתוכן 72 הרות), 15 אילים, 28 עיזים, 2 תיישים, ו-52 טלאים. יתרת 12 בעלי החיים יחושבו כגדיים. לאלה נוסיף עוד 15 טלאים שהיו צעירים מכדי לצאת לרעייה ומתו בהעדר אמותיהן (נציין שאפילו בשעתיים שהעדר היה בידי יחידת הפיצו"ח הייתה בו כבר לידה שתועדה בקלטת הוידאו).

62. ישנם שני בסיסים לחישוב מחירי בעלי החיים. תצהירו של אחי התובע ותצהיר שמאי מטעם נתבעים 1 ו-2. תצהירו של אחי התובע הוא גבוה יחסית ותצהירו של השמאי נמוך.

63. מאידך, ישנן טענות רבות על כך שערכם של כבשים ביו"ש נמוך מערכם בישראל והבדלים אלו נעים בין עשרים וחמש לשלושים אחוזים (סעיף 20 לתצהירו של חיימוביץ, סעיף 4 לתצהיר בנצי כהן בעל בית המטבחיים, דברי המפק ה-ר-זהב בעמ' 88 ש' 12 לפרוטוקול). אולם יש לזכור שהתצהירים מדברים על ערך הכבשים לבשר בעוד שאין חולק שהערך לענייננו היה בעיקר לחלב וגבינות ויש הבדל בין עדרים המיועדים לבשר לעדרים המיועדים לחלב וצמר.

64. אשר לכך, החלטתי לפסוק לתובעים פיצויים על פי הערך הבא המבוסס על הערכת השמאי מר יצחק יהודה (מלבד הגדיים שהשמאי לא חישב ערכם והוא חושב כשני שלישי ממחיר עז בוגרת):

72 כבשות הרות	בערך של	1020 ₪	סה"כ:	73,440
61 כבשות	בערך של	750 ₪	סה"כ:	45,750
15 אילים	בערך של	1500 ₪	סה"כ:	22,500
28 עיזים	בערך של	712 ₪	סה"כ:	19,936
2 תיישים	בערך של	875 ₪	סה"כ:	1,750
12 גדיים	בערך של	475 ₪	סה"כ:	5,700
67 טלאים	בערך של	500 ₪	סה"כ:	33,500

65. סה"כ ערך הפיצוי על הכבשים הוא 202,576 ₪ נכון ליום האירוע 26.3.2003. היות ומן הסתם העדר ייקנה בשטחי הרשות, אין מקום למע"מ.

66. אינני יכול לקבל את טענת בא כוחם שביקש להוסיף ילודה של 650 טלאים ומאה גדיים ועוד כהנה וכהנה. עוד טענו לפני התובעים כמה פעמים כי היו ידועים כמיליונרים של ג'מבא וכעת הפכו לעניי המקום. אחרי ככלות הכל, מחיר הרווח שניתן להפיק מכל בעל חיים מגולם במחירו. אך בכל זאת מדובר

באנשים שהמרעה הוא מקור פרנסתם ולא ניתן להתעלם מכך. אשר לכן, אני קובע על דרך של אומדנא סכום גלובלי של פיצויים בסך של חמישים אלף ש"ח על כל הנזקים העקיפים שנגרמו להם.

בנוסף תשלם המדינה הוצאות לתובעים בסך של 10,000 ש"ח.

כן תשלם המדינה שכר טירחת עורך דין בסך חמישים אלף ש"ח שעליו יתווסף מע"מ כחוק.

67. אני ער לעובדה שמדובר בשכר טירחת עורך דין לא נמוך, אולם העובדה שב"כ התובעים הגיש את התביעה ללא גביית שכר טרחה מראש מהתובעים איננה צריכה לעמוד לחובתו. מן הראוי שבית המשפט יתגמל עורכי דין כראוי גם בתביעות מעין אלו כדי לעודד ייצוג גם לכאלה שאין באפשרותם להשיג לעצמם ייצוג משפטי רגיל ולא אוסיף בכך.

עניין הסימפטיה לתובעים והפלישה התדירה לאדמות המדינה

68. ב"כ המדינה ציינה הן בדיון והן בסיכומיה כי למרות הסימפטיה לתובע שאולי איבד את מקור פרנסתו, עלינו לזכור את הבעייתיות הן בפגיעה בבריאות הציבור, והן בפגיעה ברועים הרועים בישראל על פי חוק.

69. הן פקח רשות שמורות הטבע דני בראיר, והן הפקחים מיחידת הפיצו"ח, יוסי קרן, ברוך הר-זהב ונפתלי דדון, ציינו בתצהיריהם ובעדויותיהם, כי התופעה של פלישות עדרים מתחום יו"ש, לרבות מתחום הכפר ג'ינבה, לתחומי ישראל באיזור הר חברון ולשמורת הטבע בתל-קריות, היא תופעה חוזרת ונשנית. העדים ציינו כי הרועים הפלסטינים רועים בשטח ישראל באופן תדיר ומכוון, על מנת לנצל את המרעה בישראל, ולהימנע מרעייה בשטחי הרשות. (ר' למשל עדותו של יוסי קרן בעמ' 90 ש' 1). העדים ציינו כי המדובר ברעייה מתוכננת ושיטתית. אין המדובר בכניסה אקראית לשטחי ישראל, אלא בכניסה מכוונת ומתוכננת, תוך שימוש תצפיתנים המסייעים בזיהוי הפקחים הבאים לבצע פעולות אכיפה באיזור.

70. מעבר לכך, יש פגיעה חמורה בחקלאים ישראלים שכן קיימת תופעה תמידית של הברחת צאן משטחי הרשות לישראל. הברחות אלו גם מסוכנות לבריאות משום שאין השגחה על העדרים וגם פוגעות בחקלאים הרועים על פי חוק בישראל.

71. לעניין זה אין לי אלא לומר שאני מסכים לחלוטין עם הפקחים ועם הרשויות כי יש להלחם בתופעות בלתי חוקיות אלו. ואכן לאחרונה אף יש התחלת חקיקה חדשה בנידון (ראו למשל את הישיבה האחרונה מיום 4.7.05 שבה עבר תיקון לחוק בקריאה ראשונה:

(<http://www.knesset.gov.il/protocols/data/html/kalkala/2005-07-04.html>)

72. אולם צריך לזכור שאלו שתי מטרות שונות ועלינו להלחם כנגדם בכלים שונים. מטרה אחת היא מניעת פגיעה בבריאות הציבור על ידי מניעת הברחות של בעלי חיים לא מחוסנים ועדרים חולים. מטרה שניה היא מניעת חדירות ופלישות של עדרים לצרכי מרעה. המטרות דומות וקשורות אך לא זהות.
73. במקרה שלפנינו, נעשה שימוש במכשיר המשפטי המכוון לבריאות הציבור על מנת ללמד את הנאשם שלא לרעות בשדות המדינה. השאלה שבה דנו היא למעשה מדוע שלחו הנתבעים את העדר לשחיטה במקום להחזירו לשטחים? האם המטרה אכן היתה חשש לבריאות הציבור – או שמא המטרה היתה "ללמד לקח" את התובע ורעיו למען יראו וייראו ולא ירעו יותר בשדות לא להם?
74. במקרה זה, כוו הנתבעים את התובע ברותחין, למען יזהרו הוא ושכמותו בצוננים להבא. אמת, התובע הפר את החוק; אולם השכל הישר היה מחייב הענשתו (קנס למשל) ולא הענשת העדר וכריתת מטה לחמה של משפחתו. אין המדובר בכבשים בודדות אלא במאות ראשי צאן, שהם כל רכושו של התובע. במצבו הכלכלי של התובע, כל קנס של כמה מאות שקלים יכל להיות משמעותי מאוד. ואם קשה הגבייה, ניתן לחשוב על דרכים להבטיח זאת (כגון מעצרו במקום עד לתשלום, ועוד)?
75. מטרתה הברורה של פעולה זו שלפנינו, הייתה הרתעה וענישה בשל עצם הכניסה לתחומי ישראל, ולא הגנה על בריאות הציבור. לא לשם כך נתן המחוקק בידי נציגי המדינה סמכויות ושיקול דעת נרחבים. אשר לכן, למרות ההבנה של האינטרס הציבורי אותו מייצגים הנתבעים, אין זה המקרה המתאים לפנינו. במיוחד אינני יכול לקבל את התנהגות הנתבעים באשר לאי יידוע התובעים על זכויותיהם המשפטיות, וכבר דנו בכך.

סוף דבר

76. לסיכומו של ערב הרי החלק האופרטיבי של פסק הדין הוא כאמור:

התביעה נדחת נגד נתבעים 2-1-3 ללא צו להוצאות לטובתם, וכן כנגד נתבע 5.

התביעה מתקבלת כנגד נתבעים 8-7-6-4 שהמדינה עומדת מאחריהם.

המדינה תשלם לתובעים כדלהלן:

סכום של 202,576 ₪ שישא ריבית והצמדה כחוק מיום 26.3.2003 ועד ליום התשלום בפועל. מסכום זה ינוכה התשלום שהוחזר לתובעים כיתרה ממכירת העדר.

סכום גלובלי של פיצויים בסך של חמישים אלף ₪ על כל הנזקים העקיפים שנגרמו להם שישולם תוך 45 יום מהיום. לא ישולם, יישא ריבית והצמדה כחוק מהיום ועד לתשלום בפועל.

בנוסף תשלם המדינה הוצאות לתובעים בסך של 10,000 ₪ תוך 45 יום מהיום. לא ישולם, יישא ריבית והצמדה כחוק מהיום ועד לתשלום בפועל.

כן תשלם המדינה שכר טירחת עורך דין בסך חמישים אלף ₪ שעליו יתווסף מע"מ כחוק. הסכום ישולם תוך 45 מהיום. לא ישולם, יישא ריבית והצמדה כחוק מהיום ועד לתשלום בפועל.

זכות ערעור תוך 45 יום לבית המשפט המחוזי בירושלים.

המזכירות תשלח העתק הכרעת הדין לצדדים

ניתן בלשכתי בהעדר הצדדים ובהסכמתם היום יום שלישי 09 אוגוסט 2005

אברהם נ. טננבוים

שופט